Op het verkeerde been

en andere (fiets)verhalen

Op het verkeerde been

en andere (fiets)verhalen

Memorieboek van Rum Tullemans

© 2019 Rémon (Rum) Tullemans
Redactie: Huub Hovens
Omslag en vormgeving: Boy Kollée
Omslagfoto: Pixabay
ISBN: 9789402187915
ISBN: e-boek 9789402187922

Alle rechten voorbehouden.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotografie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur.

De Proloog

Er zijn van die dagen dat alles tegenzit. Zo'n dag die je 's morgens begint met twee verschillende sokken en waarop je 's avonds tot de ontdekking komt dat je eenzelfde paar in de kast had liggen. De rest van de dag is ook niet om over naar huis te schrijven. Je kijkt tegen een berg tegenzin aan waar je maar niet doorheen komt en vergeleken met andere dagen, lukt zelfs het fitnessen of fietsen niet. Dat laten de cijfers op het computertje zien.
Hoe pak ik het aan om die berg tegenzin juist als een uitdaging te beschouwen? Een berg als metafoor. Ik fiets er niet langs af, maar er doorheen. Er óverheen voor mijn part.

In De Heimweefabriek, een boek van psycholoog en schrijver Douwe Draaisma (1953), stuit ik op de term 'reminiscentie', een term uit de psychologie die beschrijft hoe oude herinneringen terug kunnen keren. Herinneringen kunnen onwillekeurig verschijnen, zonder dat je ernaar op zoek bent. Dit effect neemt in kracht toe op een leeftijd dat de conditie van het geheugen juist afneemt. Draaisma hanteert bovendien de term *life review*: 'Het genoegen vinden in het ophalen van herinneringen.' Deze Draaisma heeft me aan het denken gezet en iets later aan het schrijven.
Volgens mij gaat het niet alleen om terugblikken, ook krijgt de herinnering een recensie, een beoordeling dus. Terwijl ik schreef, ontstond soms spontaan een scherper beeld van mijn ambities van destijds. Nu kon ik vaststellen wat er allemaal van terecht was gekomen. In dit boek zou het gaan om laveren tussen het moralistisch vingertje en niet te veel zelfpromotie, hopelijk.

Ik kreeg steeds meer inspiratie, dus ging ik er maar eens goed voor zitten. De ene na de andere ontboezeming ontsnapte uit mijn geheugen. Soms moest ik zélf met de billen bloot, maar zonder te bang te zijn voor wat frisse zelfkritiek.
Vervolgens wilde ik een poging wagen het familieverleden te duiden of te ontsluieren. Wat is er verdwenen wat niemand weet of wat is er opgeruimd wat niemand mocht weten?
Al eerder hadden binnen mijn familie verschuivingen plaatsgevonden van meer naar minder respect of omgekeerd, met als treffend voorbeeld een te vroeg overleden opa en een te lang geleefde oma.

Nu keek ik tegen een behoorlijk hoge berg van onzekerheid, onduidelijkheid en mysteries aan. Daar moest ik me doorheen zien te worstelen, met als resultaat misschien dat de teleurstellende momenten uit het verleden beter te begrijpen waren.

'Als er in een gezin een schrijver wordt geboren, is dat gezin ten dode opgeschreven. De schrijver zal niet aarzelen zijn familie uit te leveren aan het publiek,' aldus de Pools-Amerikaanse schrijver/dichter Czeslaw Milosz (1911-2004), die in 1980 de Nobelprijs voor de Literatuur won. Dat noteerde ik.
Krijg ik hier achteraf spijt van? Die vraag stellen, is hem ook beantwoorden, want ik vind het hard nodig om mij van een bepaalde last of druk te ontdoen en dat hoeft geen dramatische gevolgen te hebben. De dingen zijn gebeurd en door ze van elke kunstgreep te ontdoen, zie je mogelijk hoe bijzonder het verhaal kan worden.
Gelukkig speelt ook bescheidenheid mee als een positief, niet aanmatigend karaktertrekje. Mijn voorgeschiedenis op de kostschool zorgt bovendien voor een andere vorm van terughoudendheid. Daar heb ik namelijk geleerd me nooit helemaal bloot te geven, dus altijd wat reserves in te bouwen. Hierbij is Czeslaw Milosz' bewering afgezwakt.

Overigens gebruik ik graag humor. Die helpt me op een bepaalde manier uit mijn schulp te kruipen en mijn sores te verminderen. Humor als overlevingsstrategie omdat ik gepest werd of om de trammelant van thuis te verdoezelen of misschien om nog een andere onduidelijke reden?
Die humor moet natuurlijk wel in aanleg aanwezig zijn. Humor heeft mijn karakter gevormd en mij persoonlijkheid gegeven. Van mijn moeder heb ik trouwens de eigenschap meegekregen om mensen eerst op het verkeerde been te zetten, even hun reactie af te wachten om uiteindelijk af te sluiten met de clou.

Daar is het niet bij gebleven, want mijn ouders hadden meerdere gekke trekjes vertoond. Het vrolijke 'defect' heb ik echter van moeder. Ik spoor wel, maar loop weleens graag uit de pas. Een tussentijdse correctie is soms nodig om niet door te schieten.
Toch dien ik met een eerlijk verhaal te komen en mijn innige wens is dat te doen in de vorm van een gekleurd retrospectief over veertig werkzame jaren. Dat begint met het voorgeborchte van mijn jeugd en de aanloop naar de beroepskeuze.

Ik wil afsluiten als oudere jongere en nog iets later als jongere oudere. Geen romantiek, geen fictie, want ‘het is wat het is’ en dat geeft mij de meeste voldoening.
Het brengt me tenslotte bij de gevleugelde uitspraak die ik als kind weleens te horen kreeg: ‘Woeë zeeje der eine van?’, waarna na het noemen van mijn naam de dooddoener kwam: ‘Och, ajje mer gezoond zeetj!’
Aanvankelijk gaf me die reactie het gevoel dat ik het er maar mee moest doen, maar eigenlijk draait alles om het laatste: de gezondheid.
Toch wil ik zélf ook weten van wie ik er werkelijk ‘een ben’. Wanneer mijn geheugen me op den duur in de steek laat, heb ik dit boek nog als welkom herinneringsgeschenk.
En misschien denk ik al lezend: ‘Ben ík dat?’

Een man, een fiets en een berg!

0-20 jaar

El Alamein op de Markt

De gealarmeerde huisarts kon niet bevroeden dat uit dat zielig stukje mens in de wieg nog een gezond jongetje, laat staan een sportman zou groeien. Het kereltje had een vervormd borstkasje en kon geen voedsel binnenhouden. De dokter gaf eigenlijk geen cent meer voor hem. Tenslotte liet hij me in het ziekenhuis opnemen, maar daar werd ik niet beter. Integendeel.
De zusters hadden, midden in de Tweede Wereldoorlog, geen tijd om zich bezig te houden met een regelmatige toevoer van kleine hapjes. Er lagen meer mensen op apegapen. Vader zag op tijd dat ik stervende was en haalde me weer naar huis.
Hij redde me, met lepeltjes rijstewater, op het nippertje van een wisse dood. Met al zijn medische kennis en ervaring deelde de huisarts mijn ouders behoedzaam mee: 'Als hij hier doorheen komt, zal Rémy voor de rest van zijn leven toch een heel teer mannetje blijven.'

Het was er de tijd niet naar, want anders had hij zéker gezegd: 'Hou vol! Je weet nooit hoe een koe een haas vangt, dus waarom zou hij niet kunnen opgroeien met een sporthart en een gezond stel longen? Misschien eet hij straks wel de oren van jullie hoofd.
Deze dokter was er tijdens de geboorte niet bij geweest toen vlak voor het begin van de hoogmis ter ere van Maria Hemelvaart door de kraamzusters geprobeerd was om een engelbewaarder naar beneden te bidden die bij de bevalling assistentie kon verlenen. De zusters wilden op tijd in de kapel zijn om alsnog het Lichaam van Jezus te kunnen ontvangen. Ook mijn moeder had weinig zin om mij tot na de mis nog bij zich te houden en wachtte op het juiste (pers)moment.
Het was een prachtige bevalling met een drukte vanjewelste op de religieuze snelweg en bovendien had de baby geluk dat het én zondag én een hoog katholieke feestdag was.
Onder een nóg gunstiger gesternte geboren worden, kon alleen op Eerste Kerstdag of met Pasen.

Rond de Weerter kerktoren was tijdens de oorlog het een en ander gebeurd. Ons woonhuis lag er op nog geen veertig meter vandaan. Net voordat de oorlog begon, waren mijn ouders hier gaan wonen. Vooral op aandringen van schoonmoeder, had vader de binnenvaart vaarwel gezegd. Vanwege de dreiging van de oorlog trok ze - tijdelijk - bij het groeiende gezinnetje in. Zus Rietje was al vlak voor de oorlog als liefdesbaby geboren. De jongens kwamen (alle drie in augustus) als bom-baby ter wereld tijdens het tumult van WOII. Bom-baby's, zo gaat het verhaal, worden in schuilkelders verwekt.
De kelder van het huis aan de Korenmarkt was onze schuilplek voor overvliegende Engelse bommenwerpers. Die hadden het gemunt op de oorlogsindustrie in het Ruhrgebied, maar ook op de stompe Weerter toren.
De Duitsers hadden er op zestig meter hoogte een uitkijkpost geïnstalleerd. Tijdens de novemberstorm van 1940 was de torenspits er volledig afgewaaid. Eerst stond hij nog wat te wiebelen en ineens was hij verdwenen. De stormwind stond gunstig, zodat de neerstortende toren ons huis op een haar na miste.
Baby Harrie lag in de voorkamer in de wieg en moest de toren wel langs hebben horen komen. Zijn engelbewaarder gaf een beslissend zijwaarts zetje. Had hij wellicht bepaalde plannen met Harrie? Een van de binnengewaaide brokstukken werd als een (geluks)relikwie door de familie bewaard. Dit natuurgeweld kon er naast al het oorlogsgeweld nog wel bij.

De Korenmarkt en de aangrenzende kerk met zijn gemankeerde toren zouden onze eerste speelplaats worden. Wanneer we naar buiten keken, zagen we alleen maar kerkmuur met hekken en zolang de Duitse bezetting voortduurde, waren we ook getuige van veel machtsvertoon: tanks op strategische posities en uiteraard de uitkijkpost boven ons hoofd.
De kinderen werden daarom zo veel mogelijk binnengehouden. Achter het huis hadden we alleen een ommuurde binnenplaats waar je je kont niet kon keren. Je moest wel door de voordeur naar buiten, wilde je wat meer van de blauwe hemel zien.
Regelmatig klonk de sirene voor het zoveelste bomalarm en dan doken mijn ouders met de kinderen en oma met enige routine weer via dat binnenplaatsje de kelder in.

Hoe anders was het toen op 22 september 1944 de Duitsers met de staart tussen de benen en op fietsen zonder banden richting Roermond vertrokken en de geallieerden, met name Engelse, het heft in handen namen.
Het kanaal was de laatste barrière, maar eenmaal over de kapot geschoten stadsbrug durfden de burgers zich weer te laten zien. Moeder, net één dag vijfentwintig jaar en met een dikke buik van haar vijfde kind, bood de Tommy's zelfs een vrije doorgang naar onze keuken op de eerste verdieping en een rustplek beneden.

Drie maanden later maakte de baby nog net de officiële bevrijding van Zuid-Nederland mee, voor vader reden om samen met de ambtenaar van de Burgerlijke Stand hem vijf (!) triomfantelijke namen mee te geven: Wilhelmus, Franklin, Winston, Tommy en Victor- voor victory.
Daar moest hij het mee doen en hij luidde, in de schuilkelder als bom-baby begonnen, misschien wel als een van de eersten het begin van de babyboomgeneratie in. Dit jongere broertje had net zo gemakkelijk Willem genoemd kunnen worden, ware het niet dat de geallieerden bij ons op de Korenmarkt in en uit liepen en ze zich terecht ook mengden in de kakofonie van voornamen. Ze gaven de doorslag, want Franklin vonden ze veel toepasselijker én mooier klinken dan Willem.

Twee deuren bij ons vandaan kreeg een café de naam El Alamein, ingegeven door enkele Black Rats die in Noord-Afrika nog een veldslag hadden uitgevochten.
Er ontstond gaandeweg een vriendschapsband met enkele Tommy's.
Na de oorlog kreeg die een vervolg met een bezoek van Engelse ouders aan de verblijfplaats op de Korenmarkt. Frank was de Liefdesbaby die bedolven werd onder snoepgoed. Hij bleef dan ook langer dan de andere kinderen aan de rokken van moeder hangen.

We durfden opeens veel meer buiten te komen. De triomfantelijke stemming sloeg ook over op de kinderen, want eenmaal buiten voelde je de sterke wind rond de kerktoren. De wind nam je een stukje mee, je kwam even los van de grond en ook kon je over de hoge hekken van de kerkmuur in de nissen klimmen. De Martinuskerk hoorde bij ons en wij hoorden bij de kerk.
Onze buurman was De Gruyter met zijn gewilde Snoepje van de

Week, maar thuis hadden we nog bijna niks meer dan aardappelen en groenten. Van de appelberg mochten alleen de aangetaste exemplaren worden opgegeten. Voor het broodbeleg konden we kiezen uit margarine, suiker en stroop. Wanneer de melk zuur werd, druppelde het aan de klink van de kelderdeur uit tot hangop.

Op de Markt voor ons huis gebeurde betrekkelijk weinig of het moest van Louis de melkboer komen, die paard en melkkar achterliet om op zijn vaste plek tegen de kerk te plassen. Door de haastige spoed vergat hij de sleutel van de melkkraan mee te nemen. Mijn moment om de kraan open te draaien. Toen hij door kreeg dat het gekletter niet van hem afkwam, was het leed al geschied. Vrij snel werd er een publiek urinoir geplaatst en zag Janus zijn kans schoon om zijn frietkraampje er ongeveer naast te zetten. Het was niet duidelijk of hij van nature een bochel had of in elkaar gedoken moest staan vanwege het krappe interieur. Een zak friet kostte 25 cent, maar met een dubbeltje kon je er ook terecht.
Dan kneep hij eerst de punt van de zak dicht voordat hij begon te scheppen, en eenmaal in mijn eigen hand, zakte de inhoud naar een bedrieglijk laag niveau.

Met vier jaar moest ik naar de Montessorischool, waar zusters Ursulinen het onderwijs gaven. De eerste week werd ik nog netjes naar school gebracht, daarna moest ik er in m'n eentje - via de Langstraat - naartoe lopen. Onderweg was veel afleiding.
Ik strandde al op de trappen voor het stadhuis, maar dat was nog binnen het gezichtsveld van Miet de poetshulp. Gewapend met bezem gaf ze mij het laatste zetje richting school. Daarna moest ze met de bezem in de hand weer door een deel van de Langstraat en over de Korenmarkt terugwandelen, verwonderd nagekeken door winkelende mensen. Zuster Marie Angèle sprak mijn moeder een keer aan over mijn gedrag en vertelde en passant een verhaal waar een luchtje aanzat. Nou, dan weet je het wel…

Om de hoek van de Korenmarkt op de Hegstraat en de Hoge Kei, oftewel de Hoge Steenweg toen de burgemeester er nog woonde, was er veel meer actie en gedoe. Door die oude straatjes met z'n vervallen huisjes had dat gebied een bepaalde aantrekkingskracht op mij. Daar speelde het leven zich op straat af. Ik mocht er helemaal niet komen, dus op een onbewaakt moment was ik weer eens pleite.

Mensen zaten in de deuropening en praatten over en weer, maar het kon net zo gemakkelijk overslaan in broeierige spanning of handgemeen. In mijn herinnering zie ik mannen in onderhemd met gebalde vuisten tegenover elkaar staan. Met tussenpozen lieten ze hun vrouw hun bebloed gezicht schoonvegen. Ik stond eerste rang met de handen op de rug toe te kijken. Bep van Klaveren was er een mietje bij. Moeder durfde me niet te komen halen, bang ongewild bij het spektakel betrokken te worden.

Onze huisarts had er met zijn uitspraak lelijk naast gezeten, want ik deed al vanaf mijn luierperiode mijn stinkende best om het tegendeel te bewijzen. Van de vijf kinderen was ik de kikker die het vaakst uit de kruiwagen sprong en bovendien de durfal die het gevaar niet schuwde. Mijn beschermengel, waar mijn ongelovige moeder wel eens over sprak, kon in die periode blijven aanvliegen. Op de bovenste verdieping kroop ik een keer uit het raam, liet me in de dakgoot zakken en liep erdoorheen naar het belendende perceel van buurman De Gruyter. Hier beleefde ik mijn eerste hoogtemeters en merkte dat van angst of hoogtevrees geen sprake was. Klimmen en klauteren op ladders, in bomen, op het dak van het patronaatsgebouw - alles gaf me het vogelvrije gevoel!
Maar dat vrije gevoel mondde wel net zo gemakkelijk uit in baldadig gedrag, tot ik er op een onhoudbaar moment bij Jong Nederland als aspirant-lid uit werd geknikkerd, terwijl mijn oudere broers wel mochten blijven. ‘Geen land mee te bezeilen,’ had de groepsleider tegen vader gezegd, die tot dan toe blij was mij onder de pannen te hebben.

Ook de politieagent had de handen vol aan mij. Hij kwam thuis regelmatig op bezoek en stopte me in samenspraak met vader enkele zaterdagmiddagen op het politiebureau in de kelder achter de tralies. Dat zal hem leren!
Wanneer je vanuit het souterrain naar buiten tuurde, keek je door een stevig hekwerk de straat op en zag je mannen- en vrouwenbenen passeren. Maar het isolement duurde te kort om er wat van te leren, laat staan om er iets aan over te houden.
En dan wéér wat anders. Zoals toen Frank en ik café El Alamein binnenstapten of het de normaalste zaak van de wereld was, een handvol grijpstuivers op de bar legden om er ‘eine te drinke’.

Tot vader binnenkwam. Vader, die nooit dronk of naar het café ging, moest zijn kinderen, zeven en acht jaar, uit de kroeg komen halen.

Soms raapte ik een peuk op die nog te fatsoeneren was voor enkele extra trekjes. In die jaren kon ik één enkele sigaret in het winkeltje van Marie Kamp kopen. Ze vroeg niet hoe oud ik was of dat mijn ouders wel wisten dat ik rookte. Die sigaret van vijf cent moest zo lang mogelijk meegaan, dus werd hij regelmatig na twee of drie trekjes tussen duim en wijsvinger uitgeknepen, zodat ik het stompje tenslotte tot aan de nagels toe kon oproken.
In Marie Kamps etalage lagen briefkaarten met de afbeelding van zeer corpulente dames in badpak, waarvoor ze wel eens model kon hebben gestaan.

De eerste acht jaar deed ik de fraaiste ontdekkingen. Ik kreeg veel vrijheid en stoute vriendjes, was opmerkelijk ondeugend en baldadig. Ik liep in een te grote korte broek rond die tot aan de knieën reikte en diepe zakken had. Alles wat ik onderweg tegenkwam en kon gebruiken, paste erin - als er tenminste geen gat in zat. Het ging natuurlijk weer fout: een haastige greep in de snoeppot en een even snel strooi-effect via een gat in mijn broekzak over de winkelvloer…
Voor zover mijn herinnering klopt, liep ik de eerste drie jaar van de lagere school met mijn twee oudere broers veilig mee en voelde me een hele piet. Door broeder Kuno werd ik van mijn linker naar mijn rechterhand omgeturnd. Dat fenomeen zou me de rest van mijn leven behoorlijk parten spelen.
Aanvankelijk ging het alleen om een mooi handschrift, want als linkshandige zat je altijd met inkt te knoeien. De gedwongen rechtshandigheid had echter ook zijn impact op andere lichamelijke vaardigheden met gereedschap of waar een bal aan te pas kwam. Het gooien van een bal deed ik links en rechts even goed. Of beter gezegd: even slecht. De keuze om mee te werken aan die omscholing was uiteindelijk niet moeilijk, want er werd vaak nog een ‘stokje achter de hand’ gehouden: ‘Au!’
Broer Harrie had op z’n twaalfde een bizarre start. In de zesde klas van de lagere school werd tijdens de catechismusles door een bezoekende pater terloops gevraagd of er in deze groep interesse was om op het klein seminarie in Weert voor priester te komen leren.

Harrie zat op de voorste bank vlakbij de wervingspater en stak braaf zijn hand op. Hij keek om en bleef verbaasd met zijn hand omhoog zitten. Hij was de enige.
Het onzichtbare fenomeen van een roeping? Had dit nog iets met de afbrekende kerktoren te maken, rakelings langs de wieg? Al het bidden van oma Mieke en de daarbij opgelopen blauwe knieën waren niet voor niets geweest. Haar eigen zoon Harry had de kans gemist, want hij was tegen Tonny aangelopen. Dus was oma dubbel zo blij dat alsnog een kleinkind interesse had in het religieuze vak.

In 1951 gingen we enkele straten verderop wonen en lieten de vertrouwde kerk en haar gemankeerde toren achter. De gehuurde bovenwoning werd verruild voor een van de zes woningen die mijn oma aan de Kanaaldijk had laten bouwen, met een pittoresk uitzicht op een bomenlaan, bij de romantische Weertenaren bekend als het Verliefdenlaantje. Wilde je ons een briefkaart sturen, kon je het beste beginnen met: voornaam, Verliefdenlaantje nr. 13, Weert. Vervolgens likte je er een postzegel van 2 cent op en viel de kaart uiteindelijk bij ons in de bus.
De hoop dat een nieuwe omgeving meer rust en stabiliteit in het gezin zou brengen of dat ik mijn boefjesgedrag zou minderen, werd niet bewaarheid. Met zeven jaar kon ik nog niet zwemmen en onderweg naar de winkel tuimelde ik, toen ik er een steen overheen wilde gooien, pardoes het kanaal in. Maar ik klauterde er zonder in paniek te raken weer uit. Met het boodschappengeld nog in mijn hand. De kennismaking met het koude water zat erop en de toon op het nieuwe adres was gezet.

Onze inwonende oma - niet verwarren met de oma van de huizen - was naast de chauffeur in de verhuiswagen gaan zitten en liet er geen misverstand over bestaan wat haar toekomstige bestemming zou zijn. Eenmaal gesetteld aan de dijk, begon het humeur van vader opmerkelijk te veranderen. Dat wil zeggen, in negatieve zin.
Dat had er niet alleen mee te maken dat het opvoeden van kinderen alles behalve gemakkelijk was, maar ook omdat de nieuwe woningindeling de familieverhoudingen danig op scherp had gezet. Moeder, die als opvoedster niet genoeg optrad en tot overmaat van ramp in het huishouden geen echte *Asse-poetster* bleek te zijn, kon niet met haar eigen moeder overweg. Al sinds haar vader plot-

seling was gestorven - toen ze nog maar zes jaar was - leefde ze in onmin met haar bazige moeder. Nu zat ze, inclusief haar vijf kinderen, nog steeds met haar in de maag. Aan het begin van de oorlog hadden mijn ouders, terwijl er al een tweede kind op komst was, oma de bovenste verdieping aan de Korenmarkt ter beschikking gesteld. Nog plek genoeg toen, maar er stonden grote veranderingen voor de deur.
Nu, bij de tweede verhuizing en met al die opgroeiende kinderen, had de knoop doorgehakt moeten worden. Oma had niet mee moeten gaan. Had vader weer een foute inschatting gemaakt? Hij zag de weduwe met haar pensioentje waarschijnlijk als interessante huurder. Bovendien hield ze het dochtertje onder haar vleugels, inclusief eten en kleding.
Moeder zat in een stevige houdgreep bij haar man, haar jongens én haar eigen moeder. De pogingen om van haar eigen moeder verlost te worden, waren te zwak geweest. Of anders gezegd: tegen haar dominantie was geen kruit gewassen. Ook de jongens moesten op hun tellen passen. Ze mochten oma niets in de weg te leggen. Het leek of we bij haar inwoonden. De omgekeerde wereld.

Zelf vond ik de Kanaaldijk een uitdagende verandering dankzij die nieuwe bedrijvigheid op het water en veel familie om me heen, maar voor mijn vader lag dat anders. Met weemoed zag hij de boten en het schip van zijn broers aanmeren.
Eenmaal binnen aan de koffie, de schoenen achtergelaten bij de voordeur, kwamen de mooie verhalen over de binnenvaart.
Dan besefte vader weer wat hij - min of meer gedwongen - had moeten achterlaten. Als broer Gerard dan ook nog het zilver en goud op tafel uitstalde, begon vader onrustig op zijn stoel te draaien. Had ik niet beter kunnen blijven varen? ging het door zijn hoofd.
Het zelfstandig ondernemerschap was erg belangrijk voor hem geweest. Hard werken werd bovendien goed beloond. Hij was al een hele tijd ontevreden met zijn flutbaan aan de wal en toen tot overmaat van ramp niet hij, maar zijn beste vriend promotie maakte, kreeg hij na deze zoveelste tegenslag weer een flinke dip. Het liefst gaf hij zijn loopbaan via een loopplank een andere wending.

Mon(t) Ventoux

Een berg zoals een kind die graag tekent of er in de zandbak mee speelt, waar het voorwiel aan de afdaling begint, terwijl het achterwiel nog niet boven is. Van mieters tot mythisch!
Een hoge zandheuvel bij een in aanbouw zijnde woning heeft de aantrekkingskracht om er tegenop te rennen en er direct vanaf te buitelen. Zowel de opwaartse als de neerwaartse energieverspilling geeft veel plezier. Ingrediënten voor kinderlijke heroïek.

Een jongetje, een fietsje en een berg zand!

Chaos op het Verliefdenlaantje

We hadden naast onze bazige oma, gemakshalve noemden we haar daarom ‘os oom’, er vier deuren verder een tweede oma bijgekregen: oma Mieke van de huizen, waar we er een van bewoonden.
Er ontstond al direct een territoriaal probleem, want zus Rietje kreeg het verbod met haar contact te maken. Ze was immers Rietje van tante Marietje (os oom) en tante Marietje moest de kleine meid beschermen tegen de boze buitenwereld. Tiek, het nichtje van Rietje, mocht komen spelen. Ze nam haar zusje mee, maar dat werd linea recta naar huis gestuurd. Alleen Tiek mocht blijven. Rietje durfde dan ook geen stap in de richting van het hoekhuis te zetten waar oma Mieke woonde en oma Mieke durfde alleen binnen te komen wanneer vader, haar zoon, thuis was. Dan bleef os oom samen met Rietje boven. Vanaf de geboorte van Rietje, misschien al tijdens de periode van de borstvoeding, was os oom het type Bewust Ongehuwde Moeder geweest. Klaarblijkelijk een mooie kans om nog eens een kind te kunnen opvoeden en nu hopelijk met succes.
Rietje had duidelijk een meegaand karakter en liet zich inkapselen. Helaas kon os oom slechts energie vrijmaken voor één kind en dat ging ten koste van de anderen. Zou zonder Rietje de eerste de beste jongen aan de beurt zijn geweest? In elk geval hoorden de jongens er nu niet bij. Ze werden volkomen genegeerd, ja zelfs op een vijandige manier behandeld.

Ik voelde die houding van jullie-zijn-niet-gewenst haarfijn aan, dus was het niet gek dat ik daar navenant op reageerde. Door met weinig overwicht op te treden, liet moeder het gebeuren. Maakten we het te bont, werd vader er ‘s avonds bij geroepen en dan was het menens. Drie volwassen mensen konden Bert, Frank en mij niet in toom houden. Uiteindelijk stond de politie weer op de stoep. Vader timmerde op de niet geïsoleerde zolderverdieping van zachtboard een kamer voor twee tweepersoonsbedden. De bovenste etage werd het slaap- annex speelhonk voor drie jongens, maar was tevens een verblijfplaats voor de strafmiddag.
Vroeger met zeven kinderen op een sleepboot, dat ging toch ook? dacht vader.

Maar kleine kinderen werden snel groter en breidden speels hun Umwelt over de hele zolder uit. Vooral wanneer iemand voor straf een middag boven moest blijven, gebeurde er van alles. De ingebonden Katholieke Illustraties gingen vervelen en dan begon de verbouwing. Uit het vezelige zachtboard sneden we enkele doorkijk- en kruipgaatjes. Het verblijfsplezier, zeker met z'n tweeën, ging er enigszins op vooruit.

Het ontbijt met drie verschillende maaltijden neigde naar licht absurdisme. Vader was al vroeg met een trommel brood op weg gegaan naar zijn werk. Dan waren moeder en de drie schrokkende jongens aan de beurt. Voor hen stonden in het rechter kastdeel het (rogge)brood, margarine, stroop en suiker klaar, allemaal noodzakelijke ingrediënten om in leven te blijven.
Voor de derde ploeg, os oom en Rietje, ging het linker kastje open en jawel, daaruit kwamen de roomboter, divers vleesbeleg, kaas én hagelslag tevoorschijn. Daar mocht ik alleen maar naar kijken, aankomen niet.
Tussendoor was er voor de jongens ook nog broodpap, oud brood dat in stukjes in de melk terechtkwam. Vandaar de naam brokkelepap. Er was in Huize Tullemans een duidelijke verdeling in 'kasten'. Niet dat ik er van onder de indruk raakte. Ik werd er gewoon stiekem door, de verleiding was te groot.

Voetnoot

In de psychologie is het fenomeen van onderscheid maken op een speciale manier getest met chimpansees. Ze zitten, zichtbaar voor elkaar, in twee afzonderlijke kooien. Ze zien dus dat de een afwijkend voedsel krijgt dan de ander. Door consequent verschil te blijven maken, de een krijgt een lekkere druif en de ander een schijfje komkommer, leidt dat onder apen vrij snel tot agressie, nijd en concurrentie. De wetenschapper concludeert dat dit fenomeen bij de mens niet anders is.

Psychologen hadden bij ons thuis hun hart opgehaald. Interessante kost bij de familie Tullemans. Het maakte os oom niet uit of ze voor tweespalt zorgde. Dit was andere koek dan haar eigen eenkind-gezin van vroeger, toen ze ook al van geen wijken wist.

En naast haar eigen naam Anne-Marie kreeg ze namen toebedeeld als moeder Anna, tante Marietje, os oom en door de kinderen uit de omgeving vrij snel De Boze Oma.
Ik kende os oom niet anders dan in zwarte kledij, inclusief zwarte hakschoenen en een zwart halsbandje. Door deze pumps, met een bij de grote teen opengewerkt gat om een geïrriteerde teenknobbel meer ruimte te geven, hoorde je haar tijdig aankomen. Buiten het loopgemak hadden de schoenen nog een andere functie. Ze werden namelijk als afschrikkingswapen gebruikt.
Vanwege hun storende aanwezigheid waren de drie jongens inmiddels tot de categorie 'rotjong' doorgedrongen. Ofschoon ik haar zoveel mogelijk ontliep, waren er nog genoeg momenten waarop ze haar agressie met een schoen op mij en mijn broers botvierde. Os oom kon er al niet goed tegen wanneer we spelenderwijs achter elkaar aanrenden, van binnen naar buiten en ook weer terug. Wanneer haar water het kookpunt naderde, ging ze op een typisch dreigende manier op één been in ooievaarstand staan en deed alsof ze een schoen wilde uittrekken. Maakten we niet snel genoeg aanstalten om te verdwijnen, dan volgde een gerichte werpbeweging of als je nog binnen reikafstand was, zoals broer Bert, kon je een klap met de hak op je hoofd verwachten.
Ik had haar zo graag een loer willen draaien door - zoals die heldhaftige Ciske de Rat dat zo stoer deed - koelbloedig de schoen op te rapen, ermee naar het kanaal te sprinten en hem erin te kieperen. Maar dat durfde ik niet, bang als ik was voor represailles wanneer vader aan het eind van de dag vermoeid thuiskwam en nog een keer met terugwerkende kracht stevig moest optreden.

In huis was er niemand die in dit soort situaties bescherming kon bieden, ook mijn lieve moeder niet. Soms werd grote broer Bert wel eens ingeschakeld om mij even een pak op m'n donder te geven, en die klappen kwamen hard aan. Voor Bert moest ik ook al op mijn tellen passen.
Allengs werden de jongens groter en mondiger en ontstonden er geleidelijk grotere haarscheuren in het territorium van os oom. Bovendien namen vaders driftbuien in frequentie toe. Wanneer bijvoorbeeld de aardappelen weer eens aangebrand waren, was dat opnieuw het sein voor herrie in de tent, uitmondend in gooi- en smijtwerk.

De situatie werd onhoudbaar. Vader zag zich ondanks zijn eigen troosteloze kostschoolachtergrond, genoodzaakt ons toch maar richting schippersinternaat te sturen.
Het eigenlijke probleem was daar helaas niet mee opgelost. Bij deze desastreuze ontwikkeling waren mijn belhamelstreken niet van doorslaggevende betekenis geweest. Omdat er in deze periode namelijk nog veel meer speelde, overheerste toch het eigen schuld, dikke bult-gevoel.

Altijd had ik weer dat stoere 'kijk eens wat ik durf' en klom ik weer eens langs de goot omhoog het dak op. Ook het reliëf van de stenen aan de voorkant van het huis gaf aanleiding naar de eerste verdieping te klauteren. Ook klom ik het dak van het huizenhoge Patronaatsgebouw op en liet uit balorigheid wat pannen omlaag kletteren, maar dát deed ik pas nadat ik uren stil had gezeten om knopen te leren leggen.
Bij Jong Nederland was het daarom ook einde oefening. Terug bij enkele vriendjes in de binnenstad die naar crimineel gedrag neigden, voelde ik me ook niet lekker.
Oudere jongens dwongen me namelijk om mee te doen. Op het laatst zag de toekomst er niet florissant uit.
Misschien was het daarom juist goed om enige tijd uit die omgeving weggehouden te worden. Het meest treurige was dat bijna iedereen een dreun meekreeg door het vertrek, uitgezonderd os oom. Ze kon nu pontificaal in de woonkamer gaan zitten, samen met de puberende Rietje, die met niemand ruzie wilde krijgen. Rietje liet het allemaal gebeuren.
Harrie zat intern in Weert op het seminarie, maar mocht van de overste niet even naar huis, ook al was het maar achthonderd meter lopen. Tenslotte ging benjamin Franky de onvervangbare 'mem' van moeder missen, waar hij nog graag tegenaan kroop.
Want moeder ging ook weg. Ze moest het geld verdienen dat nodig was om het verblijf van de jongens op kostschool te kunnen betalen. Maar het belangrijkste voor haar was dat ze eindelijk loskwam van haar rellerige moeder. De veroorzaakster van veel frictie bleef om onbegrijpelijke redenen buiten schot.

Door al deze minder vredelievende gebeurtenissen deden we het Verliefdenlaantje geen eer aan. De buren vernoemden ons zelfs heimelijk naar Het Huishouden van Jan Steen. Of dat ook een hint

was richting de net gestarte schilderkunst van vader Harry, was onduidelijk. Zijn begin bestond uit het kopiëren van middeleeuwse familietaferelen.
Hij bleef thuis achter met de zevenjarige Franky, os oom en Rietje en met een dijk van een depressie. Wat hij eigenlijk niet wenste, was toch gebeurd. Bert en ik hadden nog een beetje contact op kostschool, maar moeder moest iedereen achterlaten…

Nadat ze het nummer 73 in mijn ondergoed had genaaid, bracht mijn moeder me midden in het vierde schooljaar naar de zusters in Tegelen, niet die met die spectaculaire vliegkappen, maar met een ribbeltjeskap. Terwijl andere jongens in de klas elkaar al kenden en onderling vriendschap hadden gesloten, voelde ik me buitengesloten. Rémy was alleen, de eenzaamheid van het priemgetal.
‘s Morgens na de mis kregen we een ontbijt dat uit een boterham met stroop en een bord pap bestond. Bekende kost dus voor mij, alleen kieperden enkele jongens het vel van hun pap met een knipoog op mijn bord en wachtten af hoe mijn reactie was. Zonder blikken of blozen begon ik aan de hap- en slikklus en zag de kokhalzende tafelgenootjes met enige walging toekijken. Misschien krijg ik dankzij deze actie wel enkele vriendjes, hoopte ik. Nee dus.
Op de speelplaats stond ik vaak alleen of bij een zuster. Ook als we naar het grote bos gingen, liep ik zielsverloren rond. Ik klom in een boom, hing aan een tak en langs de beek amuseerde ik me met het vangen van kikkervisjes en stekelbaarsjes. Ik probeerde me te gedragen zoals ik dacht dat het hoorde: braaf, schuchter en afwachtend.
Tot overmaat van ramp ontwikkelde ik vrij snel een bedplasprobleem. Zuster Wiro, de ‘psychologe’, dacht het slim aan te pakken door me ‘s morgens zelf de lakens op de bleek te laten uitstallen. Uit schaamte wilde ik weglopen, terug naar huis, maar te voet was dat onbegonnen werk. Het zou een zinloze actie zijn. Bij thuiskomst stond er beslist één iemand klaar om me aan mijn oren hoogstpersoonlijk terug te brengen. Os oom!

Drie keer per jaar kwam ik thuis op vakantie, telkens weer wat tammer. Moeder zorgde er dan voor ook in Weert te zijn. Mijn puntenlijst met de zomervakantie was slecht, toch mocht ik door naar klas vijf. Ik hoopte op een goede start in deze nieuwe klas en op een paar leuke vriendjes. Maar de teleurstelling was des te gro-

ter toen ik bijna direct na aankomst heftige buikkrampen kreeg. Aanvankelijk werd gedacht dat het weer spanning was of heimwee die opspeelde, maar daar bleek de pijn te heftig voor.
Enkele dagen later werd ik met hoge koorts in het ziekenhuis opgenomen, met een op springen staande blinde darm. Alles bij elkaar was ik drie weken aan bed gekluisterd.
Het leek of de duivel ermee speelde, want nauwelijks was ik hersteld van het een, of er diende zich een volgend euvel aan in de vorm van een derde bal. Het werd een knoeperd van een steenpuist waar de ziekenzuster haar handen aan vol had. Ze moest zien te voorkomen dat mijn achterste niet op een maanlandschap ging lijken. Naar eigen zeggen kon ze een halve pink in de krater laten verdwijnen.
Ook nu weer was ik weer dagen zoet door half zittend op één bil achter in de klas bij de les te blijven.

Inmiddels had ik wel twee vriendjes gekregen, een jongen uit Amsterdam herstellende van een longontsteking, die ook binnen moest blijven én iemand uit Vlijmen, die nog verlegener was dan ik. De een had een grote goocheldoos, maar was in de loop van het schooljaar - alsof het zijn laatste truc betrof - opeens van school verdwenen, en de andere jongen had een leger aan tinnen soldaten. Hij hoefde voor niemand bang te zijn.

Aan het einde van de vijfde klas werd ik opnieuw en nu voor de derde keer binnen het jaar heftig ziek. Mijn schoolrapport werd separaat met meerdere onvoldoendes naar huis gestuurd. De beste punten kreeg ik voor gedrag, vlijt, orde en zingen. Maar ondanks het feit dat ik mezelf in het diepe deel van het zwembad de schoolslag had aangeleerd, kreeg ik toch slechts een zes voor gymnastiek. Wat was het geval? Broer Bert was in Venlo met roodvonkvirus in het ziekenhuis beland, maar had op de valreep het besmettelijke stokje aan me doorgegeven. Daarom werd ik aan het einde van het schooljaar linea recta naar een gesloten afdeling van het Sint Josephziekenhuis in Eindhoven vervoerd en meteen in quarantaine geplaatst. Niemand mocht bij me komen. Het bezoek zag een gevlekt aapje achter glas liggen.
In deze vakantieperiode moest ik het stellen met spaarzaam familiebezoek achter de ruit en met het beperkte lijfelijk contact door de pleegzuster, waarbij zelfs haar zachte washand ook nog geschei-

den was door het washandje. Menigmaal gebeurde er iets vreemds door dat niet onprettig wrijvend contact. Het leek af en toe of er wat kraakbeen in mijn pielemuis zat. De eerste prépuberale aanzet tot wasdom?

Vader was ook een keer op bezoek. Hij wilde weten hoe ik eraan toe was, want hij had me ruim een half jaar niet meer gezien. De Paasvakantie was aan iets bijverdienen besteed en voor hem was dat een échte vakantie geweest. Hij had namelijk met een van zijn broers mee kunnen varen. Vreemd genoeg had hij mij tussendoor niet in het internaat bezocht, misschien wel omdat hij bang was voor de confrontatie met de jongens.
Zo'n situatie had hem mogelijk aan zijn eigen kostschoolverleden herinnerd.
Ik kende mijn vader te slecht om zijn karakter te kunnen duiden of iets positiefs over hem te vertellen, want hij was een stille, afwezige man. Een dromer.

Na mijn herstel mocht ik nog twee weken naar Weert en daarna retour naar zuster Bernadette, hoofd van de zesde klas. Bert bleef definitief thuis en begon op het gymnasium. Ik kreeg zijn ondergoed met nummer 123 en Frank nam mijn priemgetal 73 over.
Dit werd een belangrijk jaar in verband met de Rite de Passage, het Heilig Vormsel. Het werd ook een jaar waarin er serieus geleerd moest worden om aan het eind zo hoog mogelijk in het voortgezet onderwijs te kunnen starten. Ik moest er niet aan denken dat ik nog een jaar moest nablijven.
Eindelijk begon ik mijn draai te vinden en kroop ik langzaam uit mijn isolement. Misschien voelde ik het einde van de kostschooltijd naderen. In elk geval wist de zuster me zodanig te motiveren dat ik ook nog de vakken Engels en Frans erbij nam.
Mijn zelfvertrouwen groeide met de dag en dat was zelfs aan mijn lichamelijke vaardigheden te merken. Sport en spel, die ik tot dan toe in mijn opvoeding gemist had, met de daaraan gekoppelde sociale contacten, werden nu mijn redding, Met voetbal scoorde ik per toeval een wereldgoal door de beste keeper van school met een afstandsschot te verschalken. Bij trefbal was ik de betere vanger en met zwemmen voelde ik me als een vis in het water, maar wel met een klassieke schaar.